

Astmi og erfðir

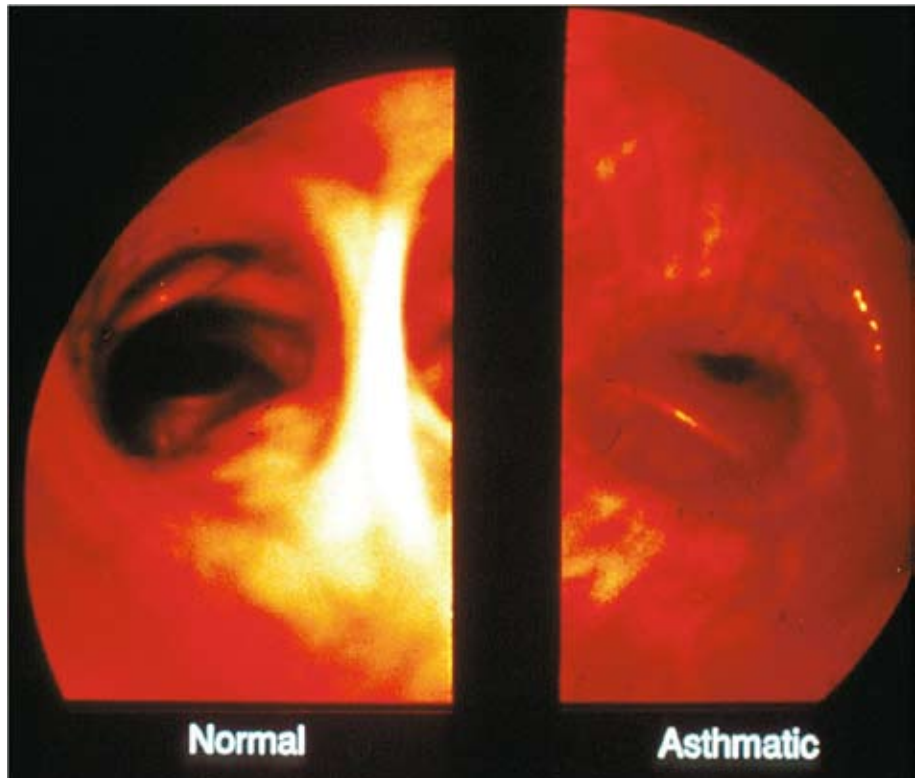
Hvað er astmi ?

Astmi er þrálátur sjúkdómur í berkjum. Astmi einkennist af bólgu í lungnaberkjum sem þrengir öndunarveginn og hindrar hreyfingu lofts niður í lungun (1. mynd). Aukinn samdráttur á sléttum vöðvum og aukin slímframleiðsla í lungnaberkjum herpir berkjurnar enn frekar saman. Auk þess gerir bólgan berkjurnar viðkvæmar fyrir ýmiss konar áreiti sem geta þá valdið geta astmakasti (Tafla I). Sjúkdómseinkenni astma eru hósti, andþyngsli, mæði og surg eða ýl við öndun. Astmi er algengur sjúkdómur og hrjáir um 5-7% Íslendinga. Sjúkdómurinn er mun algengari hjá börnum en fullorðnum, en talið er að um 10-20% barna fái astma.. Algengt er að astminn „eldist af“ börnunum en komi jafnvel aftur á síðari hluta táningsáranna.

Tafla I. Helstu áreiti sem valda ertingu í berkju og astmakasti:

Kvefpestir
Sýkingar í ennis- og kinnholum
Kuldi
Mengun
Tóbaksreykur
Sterk lykt
Ofnæmisvakar (t.d. af völdum katta og frjókorna)
Lyf, svo sem magnyl, bólgueyðandi lyf (t.d Ibuprofen) og Beta-hemjarar
Bakflæði (brjóstviði)
Geðshræring

Astmi er mjög breytilegur sjúkdómur. Astmasjúklingur getur því verið alveg einkennalaus langtímum saman en fundið síðan fyrir einkennum sem vara dögum eða jafnvel vikum saman. Þá er sjúkdómurinn breytilegur milli sjúklinga; sumir þeirra eru með mjög væg og lítil einkenni sem koma aðeins fram við áreynslu og tiltekin áreiti (sjá Töflu I). Aðrir eru með slæm og viðvarandi andþyngsli, mæði og hósta. Þessir astmasjúklingar eru oft frá vinnu og/eða skóla tímunum

saman vegna alvarlegra öndunartruflana. Einnig er misjafnt hjá hverjum og einum hvaða áreiti koma astmakasti af stað og þarf að meðferðin að taka mið af því.

Astmameðferð

Langflestir astmasjúklingar geta haldið astmanum í skefjum með rétttri meðferð. Markmið meðferðar er að sjúklingurinn sé einkennalaus á lágmarks lyfjameðferð. Eins og að ofan greinir er misjafnt eftir einstaklingnum hvaða áreiti eða ofnæmisvakar koma kasti af stað. Þess vegna er mikilvægt að astmasjúklingar þekki sjúkdóm sinn:og hvaða áreiti geta orsakað kast og við hvaða aðstæður einkennin versna. Þetta ætti hver og einn að ræða við sinn lækni, skilgreina vandann og fá síðan leiðbeiningar um hvernig best sé að fyrirbyggja astmakast. Þegar sjúkdómsmynstrið hefur verið kortlagt er reynt að velja lyf sem henta best í hverju tilfalli. Þeim lyfjum sem notuð eru til meðferðar á astma er gjarnan skipt í tvo meginflokk: berkjuvikkandi eða bólgueyðandi. Þessir lyfjaflokkar hafa

mislanga virkni. Sum þeirra verka strax og henta því vel í astmakasti, önnur verka seinna og eru því frekar fyrirbyggjandi. Flestir sjúklingar nota bæði berkjuvikkandi og bólgueyðandi lyf. Umfram allt er mikilvægt að læknir og sjúklingur vinni saman að því að kortleggja hvaða þættir valda astma elnum og hvaða lyf séu heppilegust og hvaða skömmtum.

Hverjir fá astma?

Astmi er ættgengur en ekki er um eingena eða einfaldan erfðasjúkdóm að ræða.. Likurnar á því að einstaklingur fái astma seinna á lífsleiðinni eru tengdar erfðavisum sem hann fékk frá foreldrum sínum og auk þess þeim umhverfisáhrifum sem hann verður fyrir á lífsleiðinni. Aðeins um 6% barna foreldra sem ekki hafa greinst með astma, fá sjúkdóminn. Ef báðir foreldrar eru með astma, aukast líkur barnsins á að fá astma hins vegar tífalt! – þ.e. allt að 60 % líkur eru á því að barnið fái astma. Aðrar rannsóknir hafa sýnt fram á mikilvægi samspils erfða og umhverfisþátta í myndun astma. Rannsóknir á ein-

Unnur Steina Björnsdóttir.

eggja og tveggja tvíbúrum hafa skýrt þetta samband vel. Eineggja tvíbúrar eru með sama erfðaeftnið. Hins vegar er erfðaeftni tveggja tvíbúra jafn líkt og hjá öðrum systkinum. Ef eineggja tvíbúri fær astma, ætti hinn tvíbúrin alltaf að fá astma – ef astmi orsakast einvörðungu af erfðum. Hins vegar hefur komið í ljós að ef eineggja tvíbúri er með astma þá eru um 60% líkur á að hinn sé líka með astma.

Leitin að astmageni

Astmi stafar ekki einungis af samspili margra erfðavísa, heldur er einnig um

að ræða samverkan margra erfðavísa og umhverfisþátta. Leitin að „astmageninu“ er því flókið verkefni. Á vegum Íslenskrar erfðagreiningar, og í samstarfi við lækna Ofnæmis- og lungnadeildar LSH (áður Vífilstaðir) og Læknasetursins, hefur verið safnað upplýsingum og blóðsýnum úr meira en 2500 astmasjúklingum og 3000 ættingjum þeirra. Þegar er búið að erfðagreina stóran hluta þeirra, eða um 2200 astmasjúklinga og 2500 ættingja. Læknar þessara sjúklinga hafa safnað upplýsingum um ein-kenni sjúkdómsins hjá þessum hópi:

hversu alvarlegur astminn er, notkun astmalyfja, reykinga- og atvinnusögu auk húðprófa til að athuga hvort um ofnæmi sé að ræða. Auk hefðbundinna öndunarmælinga hafa ákveðnir einstaklingar gengist undir áreitisspróf til að meta ertanleika í lungna-berkjum.

Sjúklingar svara astmalyfjum mjög misjafnlega en svörun þessara sjúklinga við innúðasterum, berkjuvíkkandi lyfjum og leukotrien hemjandi lyfjum hefur jafnframt verið skoðuð í fyrrgreindri rannsókn. Með því að nota þessar upplýsingar komumst við að því að um helmingur astmasjúklinga á Íslandi eru með ofnæmisastma (jákvæð húðpróf fyrir t.d. grösom, köttum, hundum og trjám) og hækkuð ofnæmismóteftni (IgE).

Framundan eru því spennandi tímar fyrir lækna og vísindamenn sem stunda astmarannsóknir. Vonir standa til að aukin þekking á meingerð og erðum asthma muni leiða af sér nýja og enn betri meðferð við astma – bæði svo fyrirbyggja megi sjúkdóminn og meðhöndla astma þannig að lyfin verki sem best en aukaverkanir þeirra verði sem minnstar.

Unnur Steina Björnsdóttir er læknir og sérfræðingur í lyflækningum, ofnæmis- og ónæmissjúkdómum. Hún er dósent við Háskóla Íslands og starfar sem yfirmaður Öndunarfræðisjúkdómasviðs hjá Íslenskri erfðagreiningu..

Lægra lyfjaverð fyrir félagsmenn Astma- og ofnæmisfélagsins

Sem kunnugt er hefur lækkun lyfjaverðs verið eitt helsta baráttumál Astma- og ofnæmisfélagsins. Lyfjakostnaður er stór útgjaldaliður fyrir marga astma- og ofnæmissjúklinga. Til að auðvelda félagsmönnum róðurinn í þessum efnum hefur félagið samið við fyrirtækið Lyfjaval um talsverðan afslátt af astma- og ofnæmislyfjum. Einnig er 10%

afsláttur af lausasölyfjum.

Lyfjaval rekur þrjár lyfjaverslanir; Lyfjaval í Mjódd, Bilaapótek Lyfjaval í Hæðarsmára í Kópavogi og Lyfjaval í Álftamýri 1 - 5. Þeir félagsmenn Astma- og ofnæmisfélagsins, sem greitt hafa árgjald sitt, fá sent félagsskirteini sem þarf að framvísa til að fá afslátt.

Við hvetjum félagsmenn okkar til að beina viðskiptum sínum til Lyfjavals því hér er um afar góða afslætti að ræða.

Stjórn Astma- og ofnæmisfélagsins

